

Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen oikeusapulaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys n:o 132/1997 vp oikeusapulaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Eduskunta, jolle

lakivaliokunta on antanut asiasta mietintönsä n:o 17/1997 vp, on hyväksynyt seuraavat lait:

Laki

yleisestä oikeusavusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Yleisellä oikeusavulla tarkoitetaan tässä laissa tarpeellisen oikeusavun antamista valtion varoin henkilöille, jotka huomioon ottaen heidän tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat eivät vaikeuksista kykene itse hankkimaan asiantuntevaa apua oikeudellisissa asioissaan.

Maksuttomasta oikeudenkäynnistä ja asianosaisten avustamisesta rikosasioissa säädetään erikseen.

2 §

Yleiseen oikeusapuun kuuluu oikeudellinen neuvonta ja tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimessa siten kuin

6—8 §:ssä säädetään. Lisäksi valtio vastaa tarpeellisista tulkkaus- ja käännöskuluista sekä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/1973) 7—9 §:n mukaisista korvauksista ja kuluista.

Yksittäisessä asiassa yleiseen oikeusapuun kuuluvat ne toimenpiteet, jotka siinä ovat tarpeen huomioon ottaen asian laatu ja merkitys, riidan kohteen arvo ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Yleisestä oikeusavusta ulkomailla hoidettavassa asiassa säädetään 25 §:ssä.

3 §

Yleistä oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa, sekä Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen valtion kansalaiselle, joka työskentelee tai on työn-

haussa Suomessa siten kuin työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 1612/68 ja Euroopan talousalueesta tehty sopimus edellyttävät.

Muulle henkilölle annetaan yleistä oikeusapua, jos hänen asiansa on käsiteltävä Suomen tuomioistuimessa. Muussa asiassa tällaiselle henkilölle voidaan antaa yleistä oikeusapua erityisestä syystä.

Yleistä oikeusapua ei anneta yhtiölle tai yhteisölle.

4 §

Yleistä oikeusapua annetaan hakemuksesta korvauksetta tai osakorvausta vastaan (*omavastuuosuus*) hakijan taloudellisen aseman perusteella.

Asetuksella säädetään ne yleiset perusteet, joiden nojalla oikeusavun hakijan kuukausittaisia käyttövaroja, omaisuutta, elatusvelvollisuutta ja muita taloudelliseen asemaan vaikuttavia seikkoja arvioidaan harkittaessa oikeusavun antamista ja siitä perittävää korvausta.

5 §

Yleistä oikeusapua ei anneta, jos hakija kykenee itse valvomaan etuaan ja oikeuttaan asiassa, jos asialla on hakijalle vähäinen merkitys tai jos oikeusavun antaminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia verrattuna siitä hakijalle koituvaan hyötyyn.

Yleistä oikeusapua ei anneta elinkeinonharjoittajan elinkeinotoimintaa koskevassa asiassa, ellei siihen ole erityistä syytä huomioon ottaen toiminnan laatu ja laajuus, elinkeinonharjoittajan taloudellinen ja henkilökohtainen tilanne ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Yleistä oikeusapua ei anneta, jos asian ajaminen olisi oikeuden väärinkäyttämistä tai jos asia perustuu siirrettyyn oikeuteen ja on aiheutta otaksua siirron tapahtuneen oikeusavun saamiseksi.

6 §

Maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n mukaisissa asioissa avustajaksi määrätään *yleinen oikeusavustaja* tai tehtävään suostumuksensa antanut *yksityinen avustaja*. Yksityiseksi avustajaksi on määrättävä asianajaja tai muu tehtävään kykenevä

henkilö, joka lain mukaan saa olla toisen asiamiehenä. Rikosasiasia vangitulle ja vangittavaksi vaaditulle sekä 18 vuotta nuoremmalle henkilölle, jolle vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta saattaa seurata vapausrangaistus, on avustajaksi kuitenkin määrättävä asianajaja tai erityisestä syystä muu oikeustieteen kandidaatin tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö.

Milloin yleisen oikeusavun saaja on itse ehdottanut avustajakseen kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön, tämä on määrättävä, jolleivät erityiset syyt toisin vaadi.

Muissa asioissa yleistä oikeusapua antaa yleinen oikeusavustaja. Näissäkin asioissa yksityinen avustaja voidaan määrätä valtion oikeusaputoimistoista annetun lain (/) 10 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa.

7 §

Avustajan määräys voidaan rajoittaa koskemaan määrättyjä toimenpiteitä. Tällaista määräystä voidaan oikeudenkäynnin aikana laajentaa.

Avustaja saa hyväksyttävästä syystä tilapäisesti panna sijaansa avustajan kelpoisuusvaatimukset täyttävän toisen henkilön.

8 §

Avustajaa ei saa määrätä:

1) hakemusasiasia, ellei siihen ole erityisen painavia syitä;

2) yksinkertaisissa rikosasioissa, joissa yleisen rangaistuskäytännön mukaan ei ole odotettavissa sakkoa ankarampaa rangaistusta tai jossa muutoin odotettavissa olevaan rangaistukseen ja asian selvitettyyn tilaan nähden syytetyn oikeusturva ei edellytä avustajan määräämistä; eikä

3) hallintotuomioistuimessa asiassa, joka koskee verotusta tai julkista maksua, ellei siihen ole erityisen painavia syitä, eikä asiassa, jossa valitusoikeus perustuu kunnan tai muun julkisyhteisön jäsenyyteen.

Tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa yleiseen oikeusapuun kuuluu neuvonta.

Oikeusapupäätös

9 §

Yleistä oikeusapua haetaan oikeusaputoimistolta. Hakijan on esitettävä selvitys taloudellisista olosuhteistaan ja asiasta, jossa hän hakee yleistä oikeusapua.

10 §

Oikeusaputoimisto päättää yleisen oikeusavun myöntämisestä ja määrää avustajan. Oikeusaputoimisto ei kuitenkaan saa määrätä yksityistä avustajaa sellaiseen tuomioistuimessa käsiteltävänä olevaan asiaan, jossa on aloitettu suullinen valmistelu tai pääkäsittely.

Jos yleinen oikeusavustaja on esteellinen pääasiassa, oikeusavun hakija ohjataan tekemään hakemus toiseen oikeusaputoimistoon. Hakijan pyynnöstä päätös voidaan kuitenkin tehdä kyseisessä oikeusaputoimistossa, jolleivät olosuhteet edellytä siirtoa. Vastapuolta avustava yleinen oikeusavustaja ei saa ratkaista oikeusapuhakemusta.

Yleistä oikeusapua myönnetään hakemuspäivästä lukien tai erityisestä syystä taannehtivasti.

11 §

Oikeusapupäätöksestä tulee ilmetä:

- 1) asia, johon oikeusapu myönnetään;
- 2) hakijan taloudellinen asema;
- 3) päivämäärä, mistä lukien yleinen oikeusapu myönnetään;
- 4) mitä etuuksia yleiseen oikeusapuun sisältyy;
- 5) mikä osa ja kuinka paljon enintään saajan on korvattava oikeusavun kustannuksista valtiolle; sekä
- 6) avustajan nimi, jos avustaja määrätään.

12 §

Oikeusavun saajan on toimeksiannon keskeisessä ilmoitettava oikeusaputoimistolle taloudellisissa olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista. Avustajan on muistutettava päämiestään edellä mainitusta velvollisuudesta, kun tämän taloudelliset olosuhteet muuttuvat.

13 §

Jos oikeusavun saajan taloudelliset olosuhteet ovat muuttuneet, oikeusaputoimisto voi muuttaa oikeusapupäätöksen. Oikeusavun saajan korvausvelvollisuutta muutettaessa määrätään, sovelletaanko uutta päätöstä taannehtivasti.

14 §

Jos yleisen oikeusavun myöntämisedellytyksiä ei ole ollut olemassa tai ne ovat lakanneet, pääasiaa käsittelevä tuomioistuin tai muussa kuin tuomioistuimessa käsiteltävässä

asiassa oikeusaputoimisto päättää, että yleisen oikeusavun antaminen lakkaa. Samalla määrätään, onko yleistä oikeusapua saaneen suoritettava valtiolle korvaus saamastaan oikeusavusta, sekä vahvistetaan korvauksen määrä.

15 §

Tuomioistuin voi käsittelemässään asiassa oikeusavun saajan tai avustajan perustellusta pyynnöstä tai pätevästä syystä omasta aloitteestaan peruuttaa avustajan määräyksen ja määrätä toisen avustajan.

Muussa kuin tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa oikeusaputoimisto voi 1 momentissa mainituilla perusteilla peruuttaa avustajan määräyksen ja määrätä toisen avustajan.

Korvaukset

16 §

Tämän lain mukaan määrätyle yksityiselle avustajalle suoritetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio tarpeellisista toimenpiteistä ja korvaus kuluista. Palkkion määräämistä varten avustajan on esitettävä selvitys asiassa suorittamistaan toimista ja kuluistaan. Avustaja ei saa periä palkkiota oikeusavun saajalta oikeusapuasiassa. Muu sopimus on mitätön.

Jos avustajaksi on määrätty henkilö, joka ei yleisesti hoida asianajotehtäviä kyseisessä tuomioistuimessa, korvataan matkustamisesta syntyvä lisäkulu ainoastaan, jos siihen on erityisiä syitä.

Asetuksella säädetään tarkemmin tässä pykälässä tarkoitettujen palkkioiden ja korvausten perusteista.

17 §

Muutoksenhakutuomioistuin voi päättää, että avustajan palkkiota ei korvata valtion varoista, jos muutoksenhakemus on selvästi perusteeton.

18 §

Pääasian käsittelevä tuomioistuin määrää yksityiselle avustajalle, todistajalle ja tulkille valtion varoista maksettavan palkkion ja korvauksen sekä yleistä oikeusapua saaneelle maksettavat korvaukset hänen ennen yleisen oikeusavun myöntämistä mahdollisesti maksmistaan yleiseen oikeusapuun kuuluvista etuuksista.

Todistajalle tulevien korvausten määräämisestä sekä niiden ja muiden todistelukustannusten suorittamisesta ja muutoksenhakemisesta korvauksen määrää koskevaan ratkaisuun on voimassa, mitä tuomioistuimessa kuullulle todistajalle valtion varoista maksettavista korvauksista säädetään.

Johtava yleinen oikeusavustaja määrää avustajalle ja tulkille maksettavan korvauksen asioissa, joita ei käsitellä tuomioistuimessa.

19 §

Asetuksella säädetään perusteet, joita noudatetaan määrättäessä yleistä oikeusapua saaneen omavastuuosuus. Perusteissa otetaan huomioon oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset.

20 §

Oikeusavun saajalta peritään 200 markan suuruinen oikeusapumaksu. Asetuksella voidaan säätää vapautus maksusta taloudellisen aseman perusteella.

21 §

Kun yksityinen oikeusavustaja on antanut oikeusapua osakorvausta vastaan, tuomioistuin määrää oikeusavun saajan omavastuuosuuden suuruuden samalla kun se ratkaisee pääasian.

Muussa tapauksessa yleinen oikeusavustaja määrää omavastuuosuuden suuruuden. Omavastuuosuudesta tai sen osasta voidaan periä ennakkosuoritus. Vähäisestä oikeudellisesta neuvosta ei peritä omavastuuosuutta.

22 §

Jos omavastuuosuutta tai oikeusapumaksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan viivästyneelle määrälle periä vuotuisena viivästyskorkona korkolain (633/1982) 4 §:n 3 momentin mukainen viivästyskorko kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona tuomioistuin on vahvistanut maksuvelvollisuuden tai jona maksuvelvolliselle on lähetetty lasku.

23 §

Oikeusaputoimiston päätöksen nojalla saadaan oikeusavun saajalta ulosottaa omavastuuosuus, ne valtion varoista oikeusavun saaneen puolesta maksetut kulut, jotka eivät kuulu yleisen oikeusavun etuuksiin, sekä oikeusapumaksu ilman tuomiota tai päätöstä

siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/1961) säädetään. Ennen perimispäätöstä oikeusaputoimiston on varattava maksuvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi.

24 §

Jos oikeusavun saajan vastapuoli olisi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasiassa annetun lain (689/1997) 9 luvun tai hallintolainkäyttölain (586/1996) 13 luvun nojalla velvollinen korvaamaan oikeusavun saajan oikeudenkäyntikulut, hänet on velvoitettava korvaamaan valtiolle asiasta aiheutuvat kulut sekä oikeusavun saajalle tämän asiassa suorittamat kulut ja omavastuuosuus. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus asianomaisen taloudellisiin oloihin nähden muodostuisi kohtuuttomaksi.

Avustajan on annettava selvitys asiassa suorittamistaan toimista ja aiheutuneista kuluista sekä oikeusavun saajalle aiheutuneista kuluista.

Erinäiset säännökset

25 §

Ulkomailla hoidettavissa asioissa yleinen oikeusapu kattaa yleisen oikeudellisen neuvonnan.

Erityisen painavista syistä oikeusministeriö voi myöntää 1 momentissa tarkoitettua laajemman oikeusavun ulkomailla hoidettavaan asiaan. Näissä asioissa oikeusministeriö määrää valtion varoista suoritettavat välttämättömät palkkiot ja korvaukset.

26 §

Yleiseen oikeusapuun kuuluvaa oikeudellista neuvontaa annetaan kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 47/1988) määrätyin edellytyksin henkilöille, jotka eivät voi saada yleistä oikeusapua 3 §:n nojalla.

27 §

Oikeusaputoimiston tämän lain nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Hakija voi esittää oikaisuvaatimuksen asiassa oikeusaputoimistolle 30 päivän kuluessa oikeusapupäätöksen tiedoksi saamisesta. Vaatimuksessa on ilmoitettava, miltä osin hakija on päätökseen tyytymätön.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saadaan hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Yleisen oikeusavun myöntämistä koskeva valitus on käsiteltävä lääninoikeudessa kiireellisenä.

28 §

Kun oikeusapuhakemus on hylätty ja päätökseen on vaadittu oikaisua, yleisen oikeusavustajan on oikeusavun hakijan pyynnöstä huolehdittava niistä toimenpiteistä, jotka ovat välttämättömiä hakijan oikeuksien säilyttämiseksi siihen saakka, kunnes määräaika valituksen tekemiseen on kulunut tai, jos valitus on jätetty, kunnes valitus on ratkaistu lääninoikeudessa. Jos valitus hylätään, hakijalta peritään korvaus suoritetuista toimenpiteistä. Korvauksesta tai sen osasta voidaan periä ennakkosuoritus.

29 §

Yleinen oikeusavustaja voi hoitaa aloitetun toimeksiannon loppuun, vaikka asiakas taloudellisessa tilanteessaan tai asiassa tapahtuneiden muutosten johdosta ei enää ole oikeutettu yleiseen oikeusapuun. Tältä osin oikeusaputoimiston palveluista peritään täysi korvaus.

30 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Voimaantulo

31 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan yleisestä oikeusaputoiminnasta 2 päivänä helmikuuta 1973 annettu laki (88/1973) siihen myöhemmin tehdyine muutoksineen.

Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voidaan ryhtyä ennen lain voimaantuloa.

Mitä muussa laissa säädetään yleisestä oikeusaputoiminnasta annetusta laista, noudatetaan sen sijasta soveltuvin osin, mitä tässä laissa säädetään.

Asiassa, johon ennen tämän lain voimaantuloa on myönnetty yleistä oikeusapua, sovelletaan edelleen yleisestä oikeusaputoiminnasta annettua lakia soveltuvin osin. Yleinen oikeusavustaja, joka on avustanut yleistä oikeusapua saanutta, on edelleen velvollinen toimimaan hänen avustajanaan.

Yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain 20 §:n mukaan yleistä oikeusapua saaneen kunnalle suoritettavaksi määrättävät korvaukset määrätään valtiolle ja 21 a §:n mukaan tämän vastapuolen kunnalle suoritettavaksi tuomittavat korvaukset tuomitaan valtiolle päivästä kuuta 19 lukien.

Laki

maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä 2 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (87/1973) 21 §:n 2 momentti,

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 5, 5 a, 10 ja 15 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti osaksi laeissa 1125/1988 ja 200/1996, 5 § laissa 736/1988 ja mainitussa laissa 1125/1988, 5 a § laissa 1668/1992, 10 § laissa 3/1977 sekä mainituissa laeissa 1125/1988 ja 1668/1992 ja 15 § osaksi viimeksi mainitussa laissa, sekä *lisätään* lakiin uusi 1 a § seuraavasti:

1 §

Maksuton oikeudenkäynti myönnetään tässä laissa säädetyillä ehdoilla Suomen kansalaiselle tai ulkomaalaiselle, joka, huomioon

ottaen hänen tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat, ei asiaan osallisena vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan

suorittamaan asian käsittelyn vaatimia menoja:

- 1) yleisessä tuomioistuimessa käsiteltävissä riita-, rikos- tai hakemusasiassa taikka ulosottolain mukaisessa valitusasiassa;
- 2) sota-oikeudessa käsiteltävässä asiassa;
- 3) vesioikeudessa tai vesiyläoikeudessa taikka maa-oikeudessa käsiteltävässä asiassa;
- 4) läänioikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä asiassa; tai
- 5) asiassa, joka koskee kantelua taikka lainvoiman saaneen tuomion purkamista tai menetetyn määräjän palauttamista 1—4 kohdassa tarkoitetuissa asioissa.

1 a §

Maksutonta oikeudenkäyntiä ei myönnetä, jos asianomaiselle annetaan oikeusapua yleisestä oikeusavusta annetun lain (/) nojalla. Asianomaiselle voidaan myöntää maksuton oikeudenkäynti ja määrätä avustaja tässä laissa säädettyin edellytyksin, vaikka hänen oikeusapuhakemuksensa on kokonaan tai osittain hylätty tai vaikka yleiseen oikeusapuun ei sisälly avustajan määräystä.

5 §

Maksutonta oikeudenkäyntiä voidaan pyytää kirjallisesti tai asian suullisessa käsitelyssä myös suullisesti. Pyynnön yhteydessä hakijan on annettava kirjallinen oikeusaputoimiston vahvistama selvitys varallisuusoloistaan ja elatusvelvollisuudestaan.

Oikeusaputoimiston selvityksestä peritään 200 markan suuruinen maksu. Asetuksella voidaan säätää vapautus maksusta taloudellisen aseman perusteella.

Milloin maksutonta oikeudenkäyntiä pyydetään ennen asian käsittelyä, kantajan tai muun asian vireillepanijan on pyyntönsä yhteydessä esitettävä lisäksi haastehakemus tai muu asian laatua osoittava asiakirja sekä vastapuolen mahdollisesti saamansa haaste taikka muu vaatimuskirjelmä tai niiden jäljennös. Milloin rikosasiassa maksutonta oikeudenkäyntiä pyydetään ennen kuin rikoksen johdosta on esitetty vaatimus, hakijan on esitettävä selvitys tutkittavana olevasta asiasta ja hänen asemastaan siinä. Esitutkimusviranomaisen on hakijan pyynnöstä velvollinen antamaan selvityksen hakijalle.

5 a §

Asetuksella säädetään ne yleiset perusteet, joiden nojalla maksuttoman oikeudenkäyn-

nin hakijan kuukausittaisia käyttövaroja, omaisuutta, elatusvelvollisuutta ja muita taloudelliseen asemaan vaikuttavia seikkoja on arvioitava harkittaessa maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämistä ja siitä perittävää korvausta.

10 §

Jos maksuttoman oikeudenkäynnin saanut ei kykene ilman avustajaa asianmukaisesti valvomaan etuaan ja oikeuttaan asiassa, maksuttoman oikeudenkäynnin myöntäneen tai, milloin tuomioistuinkäsittely on alkanut, asiaa käsittelevän tuomioistuimen on määrättävä avustaja.

Avustajaa ei saa määrätä:

1) hakemusasioissa, ellei siihen ole erityisen painavia syitä;

2) yksinkertaisissa rikosasioissa, joissa yleisen rangaistuskäytännön mukaan ei ole odotettavissa sakkoa ankarampaa rangaistusta tai jossa muutoin odotettavissa olevaan rangaistukseen ja asian selvitettyyn tilaan nähden syytetyn oikeusturva ei edellytä avustajan määräämistä; eikä

3) hallintotuomioistuimessa asiassa, joka koskee verotusta tai julkista maksua, ellei siihen ole erityisen painavia syitä, eikä asiassa, jossa valitusoikeus perustuu kunnan tai muun julkisyhteisön jäsenyyteen.

Avustajan määräys voidaan rajoittaa koskemaan määrättyjä toimenpiteitä. Tällaista määräystä saadaan oikeudenkäynnin aikana laajentaa.

15 §

Tämän lain mukaan määrättyllä oikeudenkäyntiavustajalla, ei kuitenkaan yleisellä oikeusavustajalla, on oikeus saada valtion varoista kohtuullinen palkkio työstään ja ajanhukasta sekä korvaus tarpeellisista kuluistaan. Palkkiota ja kulujen korvausta määrätessä on niiden määrään vaikuttavana seikkana otettava huomioon erityisesti asian laatu ja vaativuus, suoritettujen työn laatu sekä se, onko ollut erityisiä syitä määrätä avustaja tuomioistuinpaikkakunnan ulkopuolelta.

Muutoksenhakutuomioistuin voi päättää, että avustajan palkkiota ei korvata valtion varoista, jos muutoksenhakemus on selvästi perusteeton.

Milloin avustaja on saanut tilapäisesti panna sijaansa toisen henkilön, voidaan sijaisen suorittamista avustajantehtävistä tuleva palkkio ja korvaus määrätä erikseen maksettavaksi hänelle.

Avustaja ei saa edustaa itselleen 1—3 momentissa tarkoitettua palkkiota ja korvausta siltä, jonka avustajaksi hänet on määrätty tai hyväksytty. Muu sopimus on mitätön. Asetuksella säädetään tarkemmin tässä pykälässä

tarkoitettujen palkkioiden ja korvausten perusteista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Laki

valtion oikeusaputoimistoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yleisen oikeusavun antamista varten valtio ylläpitää oikeusaputoimistoja. Oikeusaputoimistot suorittavat niille yleisestä oikeusavusta annetussa laissa (/) ja muualla laissa tai asetuksessa säädettyt tehtävät. Oikeusaputoimistolla voi olla sivutoimisto tai sivuvastaanotto.

2 §

Oikeusministeriö päättää kuntia kuultuaan oikeusaputoimistojen sekä sivutoimistojen ja sivuvastaanottojen sijaintikunnista.

3 §

Oikeusaputoimistoa johtaa johtava yleinen oikeusavustaja ja siinä on tarvittava määrä muita yleisiä oikeusavustajia ja muuta henkilökuntaa. Johtava yleinen oikeusavustaja ja yleinen oikeusavustaja ovat virkasuhteessa valtioon.

Johtavan yleisen oikeusavustajan ja yleisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto sekä riittävä kokemus asianajajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta.

Oikeusministeriö nimittää johtavan yleisen oikeusavustajan ja yleisen oikeusavustajan.

4 §

Jokaisen hovioikeuden tuomiopiirin alueella on oikeusaputoimen johtaja. Oikeusaputoimen johtajan tehtävänä on vastata oikeusapupalveluiden tasapuolisesta tarjonnasta hovioikeuden tuomiopiirin alueella. Oikeusaputoimen johtaja toimii samalla yhden oikeusaputoimiston johtavana yleisenä oikeusavustajana. Oikeusaputoimen johtajan hoitaessa yksittäistä toimeksiantoa häneen sovelletaan, mitä yleisestä oikeusavustajasta säädetään.

5 §

Oikeusministeriö määrää oikeusaputoimen johtajan hovioikeuden tuomiopiirin alueen johtavista yleisistä oikeusavustajista enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

6 §

Yleisen oikeusavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa.

Yleinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain (496/1958) 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään asianajajasta.

7 §

Yleinen oikeusavustaja ei saa olla osakkaana, yhtiömiehenä tai jäsenenä asianajotoimintaa harjoittavassa yhtiössä tai muussa yhteisössä. Hänellä ei myöskään saa olla muuta sellaista tehtäväänsä haittaavaa palkattua tointa, josta on oikeus kieltäytyä.

8 §

Oikeusaputoimisto voi antaa oikeudellista apua muullekin kuin yleiseen oikeusapuun oikeutetulle henkilölle, jos tällaisen oikeusavun antaminen helpottaa yleisen oikeusaputoiminnan järjestelyä tietyllä alueella ja asianajajan palvelusten saanti paikkakunnalla on vaikeaa. Oikeusaputoimisto voi myös avustaa henkilöä, joka ei saa asianajopalveluja paikkakunnan asianajajilta. Tällöin palveluista peritään täysi korvaus.

9 §

Yleisen oikeusavustajan esteellisyydestä on voimassa, mitä asianajajan esteellisyydestä säädetään tai määrätään.

Oikeusaputoimen johtaja ei saa avustaa toimialueenaan olevan hovioikeuspiirin yleisen oikeusavustajan asiakkaan vastapuolta. Muuten eri oikeusaputoimistoissa työskentelevät yleiset oikeusavustajat, elleivät he yksittäisessä asiassa ole esteellisiä, voivat avustaa vastapuolia.

10 §

Oikeusavun hakija on ohjattava toisen oikeusaputoimiston tai yksityisen avustajan puoleen:

- 1) jos yleinen oikeusavustaja on esteellinen toimimaan asiassa;
- 2) jos toimiston yleiset oikeusavustajat eivät työtilanteensa takia voi hoitaa kiireellistä asiaa;
- 3) jos yleisen oikeusavustajan ja oikeusavun pyytäjän väliltä puuttuu keskinäinen luottamus; tai
- 4) muusta perustellusta syystä.

11 §

Yleisten oikeusavustajien on annettava toisilleen pyynnöstä virka-apua.

Yleiset oikeusavustajat voivat antaa korvauksetta virka-apua ulkomaisille oikeusapuviranomaisille.

12 §

Johtava yleinen oikeusavustaja tai yleinen oikeusavustaja ratkaisee ne asiat, jotka ylei-

sestä oikeusavusta annetun lain nojalla ratkaistaan oikeusaputoimistossa.

Johtava yleinen oikeusavustaja voi kirjallisesti määrätä toimistohenkilön ratkaisemaan oikeusapuhakemukset selvissä asioissa, jos oikeusapu myönnetään hakemuksen mukaisesti.

13 §

Oikeusaputoimiston henkilökuntaan kuuluva ja muu tässä laissa tarkoitettuun toimintaan osallistuva henkilö ei saa luvattomasti ilmaista, mitä hän tehtäviään suorittaessaan on saanut tietää oikeusavun pyytäjistä ja tämän asioista.

14 §

Yleisen oikeusaputoiminnan yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat oikeusministeriölle.

15 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä oikeusaputoimistossa määrätään tarkemmin oikeusaputoimiston työjärjestyksessä, jonka vahvistaa johtava yleinen oikeusavustaja.

16 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voidaan ryhtyä ennen lain voimaantuloa.

Valtion ylläpitämien oikeusaputoimistojen virkoja ensi kertaa täytettäessä virat voidaan täyttää haettavaksi julistamatta. Kuntien yleisten oikeusaputoimistojen vakinaiset viranhaltijat ja työsuhteessa olevat työntekijät, jotka on nimitetty virkaan tai otettu työsuhteeseen vuonna 1996 tai aikaisemmin, nimitetään 4 §:ssä säädettyjen kelpoisuusvaatimusten estämättä saman hovioikeuspiirin alueelle perustettaviin valtion oikeusaputoimistojen virkoihin. Asianomaisen virkamiehen suostumuksella hänet voidaan myös nimittää toisen hovioikeuspiirin alueelle perustettavaan virkaan. Nimittämisestä päättää oikeusministeriö.

Valtion virkaan 3 momentin nojalla nimitetyn henkilön palvelussuhteen ehtojen määrittämisessä otetaan kunnassa hyväksi luettu palveluaika huomioon niin kuin se olisi valtion palveluaikaa. Tällainen henkilö saa pitää kunnan palveluksessa ansaitsemansa lomaoikeuden siirryttyään valtion palvelukseen. Siirtymisvuonna ja sitä seuraavana vuonna

hän saa pitää vuosiloman vähintään saman pituisena, kuin se olisi ollut kunnan viranhaltijoita tai työntekijöitä koskevien, siirtohetkellä voimassa olleiden perusteiden mukaan.

Kunnan omistamat huonekalut ja sisustus, kirjat, toimistokoneet, atk-ohjelmat sekä muu viranomaisen kannalta tarpeellinen irtaimisto, jota käytetään yksinomaan yleistä oikeusaputoimistoa varten, sekä oikeusaputoi-

men arkistot on tämän lain voimaan tullessa luovutettava korvauksetta valtiolle.

Kunta on velvollinen luovuttamaan kolmen vuoden ajaksi tämän lain voimaantulosta valtion oikeusaputoimistolle käyttöoikeuden niihin puhelimiin, kunnan verkkopalvelimeen asetettuihin atk-ohjelmiin ja tietoliikenneyhteyksiin, jotka ovat tämän lain voimaan tullessa yleisen oikeusaputoimiston käytössä.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11 päivänä heinäkuuta 1997 annetun lain (689/1997) 2 luvun otsikko sekä 1—8 ja 10 § sekä

lisätään 2 lukuun uusi 1 a ja 11 § ja 9 lukuun uusi 1 a § seuraavasti:

2 luku

Asianosaisen avustamisesta

1 §

Rikoksesta epäillyllä on oikeus itse huoletta puolustuksestaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä.

Epäillyn pyynnöstä hänelle on määrättävä puolustaja, jos:

1) häntä epäillään tai hänelle vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta, tai tällaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen; tai

2) hän on pidätettynä tai vangittuna.

Epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta, kun:

1) epäilty ei kykene puolustamaan itseään;

2) epäilty, jolla ei ole puolustajaa, on alle 18-vuotias, jollei ole ilmeistä, ettei hän tarvitse puolustajaa;

3) epäillyn valitsema puolustaja ei täytä puolustajalle asetettavia vaatimuksia tai kykene asianmukaisesti puolustamaan epäiltyä; tai

4) siihen on muu erityinen syy.

1 a §

Tuomioistuim voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, sil-

loin kun asianasianomistajalla on vaatimuksia virallisen syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten:

1) rikoslain 20 luvussa tarkoitetussa siveellisyysrikosta koskevassa asiassa, jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana; sekä

2) rikoslain 21 luvun 1—6 §:ssä tarkoitetussa rikosasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

2 §

Puolustajaksi ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi on 1 ja 1 a §:n nojalla määrättävä yleinen oikeusavustaja tai asianajaja. Jos sopivaa yleistä oikeusavustajaa tai asianajajaa ei ole tiedossa tai siihen on muu erityinen syy, puolustajaksi tai oikeudenkäyntiavustajaksi voidaan määrätä muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, joka lain mukaan saa olla asiamiehenä. Puolustajaksi tai oikeudenkäyntiavustajaksi määrättävälle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi tehtävään määräämisestä.

Milloin epäilty tai asianomistaja on itse ehdottanut puolustajakseen tai oikeudenkäyntiavustajakseen kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön, tämä on määrättävä, jolleivät erityiset syyt toisin vaadi.

Puolustajaksi ei saa määrätä sitä, joka on

1) toiminut epäillyn neuvonantajana tutkitavaan rikokseen liittyvässä asiassa;

2) epäiltyä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan puolustajan tehtävissä; tai
3) muulla perusteella esteellinen.

Jos epäillylle määrätään puolustaja, hänelle ei voida määrätä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/1973) tai yleisestä oikeusavusta annetun lain (/) nojalla avustajaa. Jos epäillylle on määrätty avustaja maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain tai yleisestä oikeusavusta annetun lain nojalla ennen kuin hänelle määrätään puolustaja, on avustaja määrättävä puolustajaksi.

3 §

Sellaiselle 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen asianomistajalle, joka ei esitä oikeudenkäynnissä vaatimuksia ja jota kuullaan henkilökohtaisesti asian selvittämiseksi sekä jonka voidaan katsoa tarvitsevan tukea esitutkinassa ja oikeudenkäynnissä, voidaan 1 a §:ssä mainituin edellytyksin määrätä tehtävän hoitamiseen tukihenkilö, jolla on riittävät pätevyys.

4 §

Puolustajan, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön määrää se tuomioistuin, jossa rikosasia on vireillä tai jossa se voidaan panna vireille. Jos asian käsittely on päättynyt eikä muutoksenhakua tai vastauksen antamista varten säädetty aika ole vielä kulunut umpeen, edellä mainitut määräykset antaa asiaa viimeksi käsitellyt tuomioistuin.

Käräjäoikeus on päätösvaltainen 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa yhden tuomarin kokoonpanossa ja hovioikeus yksijäsenisenä. Määräys voidaan siirtää käsiteltäväksi yhdessä sen rikosasian kanssa, jota varten määräystä pyydetään. Kun määräyspyyntöä ei kansliakäsittelyssä ratkaista pyynnön mukaisesti, päätöksen antamispäivä on ilmoitettava hakijalle kirjallisesti hyvissä ajoin ennen päätöksen antamista.

Jos 1 §:n mukaiset edellytykset puolustajan määräämiselle lakkaavat, puolustajan määräys raukeaa. Puolustajan, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön määräyksen peruuttamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa laissa säädetään avustajasta.

5 §

Puolustaja ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustaja ei saa ilman tuomioistuimen lupaa panna toista sijaansa.

6 §

Puolustaja ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustaja on velvollinen huolellisesti hyvää asianajotapaa noudattaen valvomaan päämiehensä etua ja oikeutta sekä siinä taroituksessa edistämään asian selvittämistä.

7 §

Puolustajan ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan tulee niin pian kuin mahdollista neuvotella päämiehensä kanssa ja ryhtyä valmistelemaan hänen avustamistaan sekä ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joita tämän oikeuksien valvominen vaatii. Hänen on tarvittaessa avustettava päämiestään myös haettaessa muutosta ylemmässä oikeusasteessa.

Puolustajalle ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalle tämän luvun nojalla annettu määräys on voimassa myös erillisessä oikeudenkäynnissä, johon asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus 3 luvun 3 §:n nojalla määrätään käsiteltäväksi.

8 §

Puolustajasta ja asianomistajan avustajasta on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäyntiasiamiehestä ja -avustajasta säädetään oikeudenkäymiskaaren 15 luvussa.

10 §

Tämän luvun mukaan määrätyle puolustajalle, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalle ja tukihenkilölle sekä puolustajan saaneen vastaajan ja oikeudenkäyntiavustajan saaneen asianomistajan nimeämälle todistajalle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 8 §:ssä, 15 §:ssä sekä 16 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään avustajan ja todistajan palkkioista ja korvauksista.

Vastapuolen korvausvelvollisuudesta valtiolle on soveltuvin osin voimassa, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 21 §:ssä säädetään.

Edellä 4 §:ssä ja tässä pykälässä tarkoitettuihin päätöksiin haetaan muutosta noudattaen soveltuvin osin, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 23, 24 ja 27 §:ssä säädetään.

11 §

Jos tuomioistuin toteaa epäillyn syyllistyneen rikokseen, jonka esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten hänelle oli määrätty puolustaja, hänet on velvoitettava korvaamaan valtiolle sen varoista 9 §:n nojalla maksetut korvaukset. Jos epäilty täyttää maksuttoman oikeudenkäynnin tai oikeusavun saamisen taloudelliset edellytykset, korvaus ei saa olla suurempi kuin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain tai yleisestä oikeusavusta annetun lain mukainen korvaus olisi.

9 luku

Oikeudenkäyntikuluista

1 a §

Jos syyttäjän syyte tai muu vaatimus hylätään tai jätetään tutkimatta taikka jää sillen-

sä, valtio on vastaajan vaatimuksesta velvollinen korvaamaan vastaajan kohtuulliset oikeudenkäyntikulut.

Jos samassa asiassa on esitetty useita syyteitä tai muita vaatimuksia, joista osa hyväksytään ja osa ratkaistaan 1 momentin mukaisesti, oikeudenkäyntikulujen korvausta ei tuomita, ellei ole erityistä syytä sen suorittamiseen osaksi. Oikeudenkäyntikulujen korvausta ei kuitenkaan tuomita vastaajalle, joka valheellisella tunnustuksella tai muuten tahallisesti on antanut aiheen syytteen nostamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lain 9 luvun 1 a §:ää sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 1999.

Laki

esitutkintalain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun esitutkintalain (449/1987) 29 §:n 2 ja 3 momentti, niistä 3 momentti sellaisena kuin se on laissa 692/1997, seuraavasti:

29 §

Epäillylle on ennen kuulustelua myös tehtävä selkoa oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa sekä siitä, milloin hänelle voidaan määrätä puolustaja.

Ennen kuulustelua asianomistajalle, tämän lailliselle edustajalle ja asiamiehelle sekä todistajalle on tehtävä selkoa totuusvelvollisuudesta sekä perättömästä lausumasta säädetystä rangaistushasta. Asianomistajalle on

ennen kuulustelua ilmoitettava, milloin hänelle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun mukaan voidaan määrätä oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Laki

vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/1953) 8 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 303/1971, seuraavasti:

8 §

laissa (87/1973) säädetään. Selvitystä taloudellisista olosuhteista ei tarvitse esittää, ellei vankilaoikeus toisin määrää.

 Vankilaoikeudessa voidaan tässä laissa tarkoitettuja asioita käsiteltäessä myöntää maksuton oikeudenkäynti ja määrätä rikos-
 sentekijälle oikeudenkäyntiavustaja niin kuin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 19 .

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/1993) 62 §:n 2 momentti seuraavasti:

62 §

varoista oikeusministeriön vahvistamien
 perusteiden mukaisesti.

 Velkaneuvonnasta, jota kunta on antanut tässä laissa tarkoitettussa velkajärjestely-
 asiassa, suoritetaan kunnalle korvaus valtion

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 19 .

Laki

oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 14 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1052/1991, seuraavasti:

12 luku

Asianosaisista

14 §

2) se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, on siinä velvoitettu suorittamaan valtiolle korvausta maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/1973) tai yleisestä oikeusavusta annetun lain (/) nojalla.

Tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta, jos;

1) saaminen on määrätty maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta; tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Laki

ulkomaalaislain 67 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan 22 päivänä helmikuuta 1991 annetun ulkomaalaislain (378/1991) 67 §.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1997

